

ВАЛЕНТИНА ЖУРАВЛЬОВА

ЕКСПЕРИМЕНТ 768^{+∞}

Превод от руски: [Неизвестен], 1958

chitanka.info

Съгласете се, четири години без отпуска — това е вече много! Така и казах на началника на геоложкото управление, когато обработката на материалите на експедицията ни беше завършена. Началникът въздъхна, но подписа заявлението ми.

На следващото утро започнах да търся вила. Едва на третия ден видях това, което желях. В центъра на кленова горичка беше разположена неголяма двуетажна богата къща. Чистичка, наскоро боядисана и изящна, тя неволно привличаше вниманието.

За съжаление вилата не изглеждаше празна.

— Харесва ли ви? — ме попита необикновено висок човек на около 40 години.

Отговорих, че ми харесва.

— Вилата е прекрасна — съгласи се той. — Но за сам човек е скъпичко. Искате ли да я наемем заедно? Първият етаж — общ, вторият наполовина. А? Имайте предвид, че ще бъдем на пълен пансион. Аз ще предупредя Даря Максимовна. А това ще струва...

Той ми каза неголяма сума.

До вечерта всичко беше уредено. Стаята надмина всичките ми очаквания. Стените блестяха от светлата боя. Над леглото беше закачена репродукция на картината на Айвазовски „Корабът «Меркурий»“. Това също ми хареса. Приятно беше да се мисли, че като се събудя, ще виждам море, нежно корабче, облаци, които плуват някъде в далечината...

Новият ми познат се казваше Николай Трах.

Вечерта играхме с него домино. В единадесет часа аз отидох да спя.

— Лека нощ — ми каза на прощаване Трах. — Запомнете какво ще сънувате. Казват, че на ново място сънят винаги се сбъдва.

Аз се съблякох, легнах и веднага заспах.

И ето че сънувах чуден сън.

... По Волга премила лунна пътечка. В тъмната вода се отразяват разпръснати златни огънове... Горки... Грамаден шлеп се вмъква в бетонна камера. Водата бързо се отдръпва и корпусът на шлепа застава на гигантски железни обръчи... Те се обръщат... Струва ми се, че шлепът ей сега ще падне — иска ми се да закрепя... Но обръчите здраво държат огромния черен корпус. Шлепът е обърнат и в улеи от

отворените люкове тече поток зърна... Той е все по-близо по-близо... Сега ще ме залее... Аз викам... и се събуждам.

— Охо! — възкликна Трах, като ме погледна внимателно, когато излязох да закуся. — Хващам се на бас, че сте сънували нещо удивително.

С няколко думи разказах съня си.

— Е, Константин Петрович! — Трах ми се закани с дългия си пръст. — Шегувате се. Волга — вярвам. Горки — вярвам. Но обърнат шлеп — това е вече много. Вие сте чели за това в „Промислено-икономическия вестник“. Признайте...

— Но аз няколко месеца не съм виждал този вестник!

Като клатеше недоверчиво глава, Трах излезе на верандата и донесе топ стари вестници.

— А това какво е? — попита той, разгръщайки един вестник.

Аз погледнах и честна дума, стана ми някак неловко. На четвърта страница под рубриката „Техника на бъдещето“ беше поместена статия за шлепообръщателите, които се проектират за Горкиевото пристанище.

— Признайте, че се пошегувахте — смееше се Трах. — Има документални филми, но не и документални сънища.

На мене, кой знае защо, не ми се искаше да се съгласявам и аз разказах на Трах как веднъж сънувах, че ми падна зъб. След седмица зъбът действително ме заболя и ми се наложи да отида при зъболекар.

— Голяма работа, чудо! — изсумтя Трах, като повдигна пренебрежително раменете си. — Това се обяснява много просто. През деня сте зает и нямате време да се вслушвате в сигналите на организма, особено ако тези сигнали са слаби. Друго е през нощта. Заболелият орган продължава да изпраща в мозъка възбудителни импулси и те вече не се подтискат от по-силните импулси, които идват от външните сетивни органи. Оттук и съответните сънища. Немският естествоизпитател Конрад Хеснер е описал такъв случай: един човек сънувал, че по гърдите го ухапала змия, а след два дена на гърдите действително се появила язва.

Да си призная, Трах ме учудваше. Аз не го разбирах. Кой е той? С какво се занимава?

Целия ден прекарах на реката, изморих се и затова спях много дълбоко. Сутринта ме събуди някакъв вътрешен удар. Аз успях да видя

колко е часът — беше седем — и веднага отново заспах.

... Видението изникна от тъмнината и в първия миг беше покрито със сив воал. След това изплува краят на слънчевия диск и аз видях море, планини, покрити с борове и бук. Та това е южният бряг на Крим! Жадно се вглеждах в лозята, парковете, градините, белите сгради на санаториумите... Видението трепна и се измени. Сега около мен имаше тъмна хвойна, пухкави мимози, ветрилообразни палмови корони, подкастрени лаврови дървета. Между дърветата, откъдето проникваше светлина, се мярнаха познатите контури на белите здания и аз разбрах, че това е Ялта. Но в този момент неизвестна сила ме подхвана и ме повлече някъде нагоре, създавайки странно усещане на полета. Аз се спусках и отново се издигах. Пред мен преминаваха познати места. От улиците на Гурзуф се любувах на Мечка планина, а в Судак видях развалините на средновековната генуезка крепост. А сънят продължаваше и тайнствената сила ме носеше над Кримския бряг. После всичко изчезна. Виждах само цъфтяща акация, къпех се в морето от бели листенца и дишах сладката им миризма...

Не се сетих, щом се събудя, веднага да погледна часовника, а когато го погледнах, беше вече осем часа и двадесет минути. Бодростта и необикновеното светло настроение, възникнало в последния миг от съня, не ме оставиха цял ден.

Трах ме посрещна с въпроса:

— Е, какъв сън ще трябва да разгадавам днес?

Отговорих му кратко:

— Крим!

Започнах разказа си, като се стараех да говоря с безразлично весел глас. Трах ме прекъсна безцеремонно:

— Всичко е ясно. Били сте в Крим и ето че сте го сънували.

Аз действително съм бил в Ялта, Гурзуф и Алушта, но Судак и Карадагските планини никога не съм виждал. Когато казах това на Трах, той сви рамене.

— Могли сте да го видите на кино или най-после на снимка.

Това бе умна мисъл. Аз неуверено възразих:

— Не помня такива случаи.

— Глупости! — не съвсем вежливо отговори Трах. — Просто сте забравили. Знаете ли, случила се веднъж такава история... Френският учен Деляж сънувал, че на стълбата в дома му вместо едно украшение

— стъклено кълбо, било поставено друго — медна елхова шишарка. Като се събудил, той излязъл на стълбата и действително намерил медна шишарка. Чудо ли е това? Съвсем не. Украшението е било сменено преди три дни, но Деляж, погълнат от мислите си, не обърнал на това внимание. Само зрението — то работи автоматически — е предало новото изображение в мозъка. По време на съня то изплувало. Така и вие: някъде все пак сте виждали Карадагските планини.

Да се спори беше безполезно.

— Кажете — попитах аз, — а вие не сънувате ли?

На лицето на Трах се изобрази ужас.

— Аз да сънувам?! Какво говорите! Аз ненавиждам съня! Ние спим осем часа в денонощие — та това е една трета от живота! Двадесет години от шестдесет. Човечеството е осъдено да прекара една трета от живота си в сън, в небитие. Колко неоткрити, неизобретени неща остават в това време... Човек може да преживее месец без храна, десет дни без вода и само пет — без сън. Тоз, който намали нормата на съня дори с един час, ще окаже на хората най-голямата услуга...

Не можах да забравя този разговор през целия ден.

Вечерта Трах ме попита:

— Какво бихте искали да сънувате днес?

Аз казах първото, което ми дойде на ум:

— Хавайските острови.

Той помисли, после каза:

— Няма какво, поръчката е приета. И двамата се разсмяхме.

Този път сънят дойде по-рано, отколкото обикновено. Гледах Хавайските острови, „островите на вечната пролет“ така спокойно, като че ли в това нямаше нищо особено.

... Хонолуло... Отмерено се надигат вълни. Блестят звезди, отражението им бяга по неравната повърхност на океана и изгасват в крайбрежното морско вълнение, отхвърлени от корпуса на кораба.

А ето и широка дъга, образувана от бедни къщурки, в които живеят канаки. И като че ли подслушвала мислите ми, неизвестна сила ме пренася веднага в музей — последното убежище на отмиращата канакска култура. Погледът ми прескача от предмет на предмет — туземни лодки, оръжие, съдове, някакви украшения — и се спира върху масивна полирана дъска със заоблени краища. Светлината изгасва и в тъмнината се появява английски надпис: „Плавателна дъска

на хавайския вожд Паме. Направена от дървото уилиуили. Дължина 14 фута 6 дюйма, ширина 20 дюйма, дебелина $5 \frac{3}{4}$ дюйма. Тегло 143 английски фунта.“ Отново става тъмно и отново се появява надпис... Някой ме дърпа за ръката... Но аз се вглеждам в ясните букви...

— Събудете се, дявол да ви вземе!

С мъка отворих очи. До мен седеше Трах, развълнуван и някак настръхнал.

— Видяхте ли дъската? — почти извика той.

— Дъската?

Аз машинално кимнах с глава.

— Какво е написано там?

— Плавателна дъска на... на вожда... вожда...

— Паме... — нетърпеливо подсказа Трах.

— Да. Паме... После за дървото... Тя е направена от дървото уили... уилиуили...

— Отлично! — Трах подскочи на мястото си. — Размерите? Какви са размерите?

— Дължината е 14 фута...

— О!

Лицето на Трах изразяваше откровен възторг.

— По-нататък, по-нататък!

Аз се мъчех да си спомня, но цифрите се изплъзваха. Струва ти се, че ето сега ще си спомниш... и не можеш да си спомниш. Лицето на Трах отразяваше поредно ту радост, ту униние.

— Не, не мога — признах си аз.

Едва сега в главата ми възникна законният въпрос: а откъде Трах знае за моя сън?

— Слушайте, Николай Андреевич — казах аз, като се събудих напълно, — как отгатнахте съня ми? Каква е тази дяволска работа? Или... това е хипноза?

Той въздъхна, пробърбори нещо. След това започна някак с безразличен глас:

— Домът, е който се намирате, не е вила, а филиал на лабораторията при Института за експериментална физиология. Аз завеждам тази лаборатория. Основната цел на моите изследвания е проблемът за съня. За съжаление досега ми се е налагало да правя експерименти с хора, осведомени в какво се състои работата. Това се

отразяваше отрицателно на резултатите на опитите, пречеше на обективността на изследването. Именно затова, когато харесахте вилата, аз ви поканих. Опитите са съвършено безопасни и като нарушение на установените правила реших да ги проведа без вашето съгласие. За съжаление експериментът не може да даде необходимия ефект — вие веднага забравихте съобщената ви сума от сведения...

Потоктът от новини буквално ме замая.

Трах предупреждаващо вдигна ръка:

— Не ме прекъсвайте. Изслушайте ме засега... Започнах работата си с опити за съкращаване на средната продължителност на съня. Четири години работа показаха, че това е бил неправилен път. При съвременния уровень^[1] на знанията ни по физиология не може да се мисли за ефективни средства, които да могат да съкратят съня. Тогава тръгнах по друг път... Ние спим 8 часа, но не много дълбоко. Постепенно заспиваме, постепенно се събуждаме. Посред нощ сънят се прекъсва много пъти. С една дума, коефициентът на използването на съня средно не надминава 23%. И веднага в мен се породих следната идея: необходимо е хората да спят дълбоко, без прекъсване.

— Прахове за сън ли ще трябва да се използват? — попитах аз.

— Глупости! — отрязва ме Трах. — Систематическото използване на приспивателни средства е твърде вредно. Като печели в едно отношение, човек губи в друго. Аз избрах друго средство — електросън.

— Електро... сън?

— Да. Още през миналия век са успели да установят, че късите импулси на постоянния ток са способни при определени условия да предизвикат у животните състояние на вцепенение близко до съня. Аз построих такъв генератор. Ако тези импулси по проводници се доведат до слепоочията и тила на човека, след няколко минути ще настъпи дълбок сън. Но това не съкращава нормата на съня. Ако например през деня човек е спал два часа посредством електросъня, то през нощта все едно ще си отспи своите осем часа. Обикновеният сън и „електросънят“ имат съвършено различен механизъм. Имате ли цигари?

Подадох му кутийка с цигари. Трах запуши, смукна няколко пъти дълбоко, закашля се.

— Ето така се оказаха безрезултатни и следващите три години — продължаваше той. — Последният модел на апарата ми работеше на разстояние до 3 метра без проводници, но към основната си цел не съм се придвижил нито с крачка. Седем години работа и нито искрица надежда за успех. Още по-лошо, аз не знаех какво да правя по-нататък. Измина още една година, преди да намеря правилния път. Продължителността на съня не може да се съкрати — с това се налагаше да се примирявам. Но сънят може да се използва, ако се научим да управляваме сънищата.

— Управляваме?

— Да, да. На вас това ви се струва странно? Вие почувствувахте това върху себе си. Впрочем ще ви покажа нещо.

Той стана, повдигна се на пръсти и леко сне от стената репродукцията на Айвазовски.

За мое голямо учудване под картината в стената се оказа изрязана квадратна дупка, откъдето като картечно дуло стърчеше тръбата на някакъв апарат.

— Оттук се управляват вашите сънища — каза Трах. — Това е киноапарат. Той се отличава със скоростта си. Дава не двадесет и четири кадъра в секунда, а петстотин. Изображението се превръща в серия от извънредно бързи електрически сигнали. Тези сигнали постъпват в централната част на апарата. Тук колебанията стават подобни на импулсите, които възникват в нашите нервни тъкани. Просто, нали?

... Цял ден седях в стаята си. По стъклото шумно биеха полегатите струи дъжд. Буен вятър извиваше клоните на дърветата, брулеше листата.

Отидох при Трах, който изглежда ме очакваше.

— Николай Андреевич, кажете, моля ви се — попитах аз, — сънищата не възникват ли в резултат на действието на някакви външни причини?

— Какви външни причини? Сънищата са резултат на дейността на главния мозък при особени условия. Безусловно ние виждаме насън само това, което някога сме видели в действителност. Както казва Сеченов, сънят е невиджано съчетание на реални впечатления. Слепите например сънуват само предмети и хора, които са им били

познати до загубване на зрението. Слепите по рождение въобще не сънуват — те чуват, познават хората по гласа...

— Каква е в такъв случай ползата от ръководенето на сънищата? Човек може да сънува само това, което той по-рано вече е виждал. Не може да види нещо ново. А ако няма ново, значи няма и полза.

За мое удивление Трах се разсмя.

— Помните ли, Константин Петрович — каза той, — в третия сън вие видяхте разцъфтяла бяла акация? И се събудихте с необикновено светло, бодро настроение, което не ви остави цял ден. Както виждате, има полза от правилно подобрите сънища.

Аз премълчах.

— Не, не това е главното — продължаваше Трах. — Вие грешите, като мислите, че в сънищата не може да се види нищо ново. В нашата памет се запазва такова количество впечатления, че те са напълно достатъчни за най-неочаквани и оригинални комбинации. Вие сте виждали Кавказките и Уралските планини, виждали сте палми и морски прибойи и ето аз успях да ви покажа насън Хавайските острови.

— Да допуснем, че сте прав — съгласих се аз. — Сънищата могат да бъдат и нови, и полезни. Но през това време мозъкът ще работи и не ще може да почива.

— Глупости! — развълнувано каза Трах. — Кората на главния мозък се състои от милиони клетки. През деня те са натоварени много неравномерно. Едни работят, други фактически бездействуват. Ето например сега аз споря с вас. В устойчиво възбуждане при мен се намират само тези отдели на кората на мозъчните полукуълба, които управляват речта, осъществяват мисленето. След това ще слушам музика и ще започнат да работят други отдели на кората на главния мозък. Получава се така, че в течение на деня едни клетки са стопроцентово натоварени, други — петдесет, трети — още по-малко и т.н. При обикновените сънувания работят най-много възбудените и следователно най-изморените участъци на главния мозък, а при управляемите сънища ще работят тези участъци, които през деня са почти бездействували. Но това не е още всичко — уверено продължи той. — Най-главното е, че скоростта на сънуването е огромна. За няколко секунди можете да видите това, което в киното вие бихте видели за часове. През войната аз разбрах какво е това сън. Спомнете си фронта, вагоните, гарите, хилядите хора, натъркаляни един до друг,

техните изморени лица... И за пръв път разбрах какъв данък плаща човечеството!... Последствията вие знаете. Едва след осем години намерих правилния път, но и той се оказа криволичещ, труден. И най-главното — много, дълъг. Експериментът, който направих с вас, е 767 поред през последните три години. И както виждате, несполучлив!...

Трах млъкна.

Аз тихо излязох от стаята.

През тази нощ не сънувах нищо. Генераторът на Трах не работеше. Събудих се късно. Лежах, както лежат спортисти, с отпуснати мускули. Почивах и мислех. Можех да замина, а можех и да остана. Разполагах с месец и половина отпуска. Да замина! Но защо? Вътре в мен нещо се противеше на това мое решение. Светът, който се откри пред мен, беше нов, непознат!

... Планът за опитите беше изготвен много бързо. Времето ми беше запълнено до последната минута. Сега ежедневно ми се налагаше да сънувам петнадесет-двадесет пъти. Видях Тибет, пътешествувах по Хуанхе, изкачвах се на Елбрус, спусках се в каменовъглена мина, плавах в Каспийско море. Сънищата ми постепенно се усложняваха и аз свикнах да запомням подробностите и последователността на това, което виждах.

Почивахме след осем часа. Аз се разполагах в шезлонга, а Трах ходеше по верандата и разказваше нещо.

— Човечеството е започнало с великите географски открития — високо говореше той. — След това се е извършила промишлената революция. Деветнадесети век бе век на електричеството, химията и физиката. Двадесети — на радиото и атомната енергия. Какво ще ни донесе двадесет и първият? Уверен съм, че това ще бъде епоха на велики открития в биологията. Успехите на физиката, химията и електрониката са подготвили всички условия за грандиозния преврат на нашите биологически знания и този преврат ще стане. Хората ще открият тайната на мозъка — най-високо организираната материя. Ще се научат да продават човешките мисли на разстояние, ще могат да се борят с неизлечимите сега болести на мозъка.

За три месеца направихме само едно откритие: по време на съновиденията в определени слухови асоциации. Именно затова, когато сънувах Горки например, слушах увертюрата на тема: „Три руски песни“. Та нали Балакирев се е родил и живял в Нижни

Новгород, това аз помнех. Но не успяхме да получим устойчивостта на цветното изображение: цветовете често се бъркаха, сменяха се с допълнителни или неочаквано въобще изчезваха.

От време на време Трах прекъсваше опитите и разглобяваше генератора. След това всичко започваше отначало.

Така мина лятото. Краят на отпуската ми приближаваше. През последната вечер щедрата природа ни награди с буря. Мълчаливо стояхме на осветената веранда, вслушвайки се в тътнежите на гръмотевиците и шумоленето на дъждовните струи.

— Време е — каза после Трах.

Върнахме се в стаите. Даря Максимовна се беше потрудила — очакваше ни прощална вечеря. За пръв път от цялото лято на масата се появи бутилка с вино.

Вечеряхме мълчаливо. Всеки мислеше за свои неща. Настроението на Трах беше мрачно. Но аз знаех, че на другата сутрин той отново ще се залови с опитите, отново ще разглобява и сглобява своя генератор. Ще постигне ли успех? А ако постигне, то кога?

Кой може да отговори на тези въпроси? Аз вярвах само в едно: Трах няма да се уплаши от трудностите, няма да се предаде. Пред мен седеше един от тези хора, които не отстъпват.

[1] Русизъм; българският превод е „ниво“. Бел.Mandor. ↑

Издание: Сп. „Наука и техника за младежта“, бр.12/1958

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.